

Eduards Zariņš – galvenais augstākās farmaceitiskās izglītības pamatlicējs Latvijā XX gadsimta I pusē

*Venta Šidlovska, Inta Kuļiņenko, Baiba Mauriņa,
Sabīne Lauze, Dzintra Bernāte*

Rīgas Stradiņa universitāte, Zāļu formu tehnoloģijas katedra, Latvija

Ievads. 1919. gadā, kad tika dibināta Latvijas Augstskola, profesors Eduards Zariņš (1876–1947) bija pirmais, kas norādīja uz Farmācijas nodaļas nepieciešamību, lai arī Latvijā būtu iespēja iegūt augstāko farmaceutisko izglītību. Jau 1919. gada 18. septembrī izglītības ministrs izdeva rīkojumu par Farmācijas nodaļas atvēršanu Latvijas Augstskolas Ķīmijas fakultātes sastāvā. Eduarda Zariņa un viņa tuvāko kolēģu nopelns bija tas, ka Farmācijas nodaļa sastāvēja no trim katedrām un studiju ilgums farmācijā bija četri gadi.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir apkopot publicētos un npublicētos avotos pieejamo informāciju par Eduardu Zariņu, viņa personīgo dzīvi un darba veikumu, it īpaši apskatot viņa ieguldījumu augstākās farmaceutiskās izglītības izveidē Latvijā. Darbā izmantota informācija no Raunas baznīcas grāmatām, Priekuļu pagasta bibliotēkas, Latvijas Valsts vēstures arhīva materiāli, kā arī XX un XXI gadsimta laikā izdotie literatūras avoti, tajā skaitā Latvijas Farmaceitu žurnāls.

Rezultāti. Eduards Zariņš piedzima 1867. gada 19. novembrī Jaunraunas Kalna Šautuvju mājās Jēkaba Zariņa un Karlīnes Bušas ģimenē. Mācības uzsācis Jaunraunas pagastskolā, viņš turpināja tās Cēsu reālskolā un tad 1896. gadā pievērsās farmācijai. 1899. gadā Kazaņas Universitātē Zariņš saņēma aptiekāra palīga diplomu. 1902. gadā viņš iestājās Tērbatas Universitātē un provizora diplomu saņēma 1904. gadā. 1905. gadā Zariņš Maskavas Universitātē nokārtoja pārbaudījumus maģistra grāda iegūšanai, bet disertāciju neiesniedza. Vēlēdamies īpaši specializēties analītiskajā ķīmijā, kā arī uztura un baudvielu ķīmijā, E. Zariņš uzturējās Vīsbādenē, kur mācījās un strādāja profesora K. R. Frezēniusa institūtā. 1907. gadā kopā ar ģimeni atgriezies Krievijā, E. Zariņš apmetās Pēterburgā un palika tur līdz pat 1919. gadam. 1908. gadā Zariņš aizstāvēja farmācijas maģistra disertāciju un kļuva par mācībspēku Pēterburgas sieviešu medicīniskajā institūtā, Psihoneiroloģiskajā institūtā (II Petrogradas Universitātē). 1919. gada aprīlī profesoram Zariņam izdevās izkļūt no Padomju Krievijas un ierasties Rīgā, kur viņš iesaistījās Latvijas Augstskolas izveidē. Jau 1919. gadā viņš bija dekāns Medicīnas un Veterinārmedicīnas fakultātēs, bet vēlāk darbu turpināja tikai Ķīmijas fakultātē. Kopā ar farmaceitiem E. Svirlovski (1874–1949) un M. Pusbarnieku (1880–1952) E. Zariņš Ķīmijas fakultātē izveidoja Farmācijas nodaļu un tās katedras: Uztura un baudvielas ķīmijas katedru, Farmakognozijas katedru, Farmācijas ķīmijas katedru un vēlāk arī Praktiskās farmācijas katedru. Eduards Zariņš gādāja arī par mācībspēku piesaistīšanu, par saviem kolēģiem izvēloties Jāni Kupci (1871–1936), Jāni Maizīti (1883–1950) un Dāvi Blūmentālu (1871–1937). Pēc Eduarda Zariņa iniciatīvas 1923. gadā tika atvērta Latvijas Universitātes aptieka, kuru viņš pats arī vadīja līdz savai izceļošanai uz Vāciju 1944. gadā.

Secinājumi. Krievijā iegūtā pieredze akadēmiskajā un organizatoriskajā darbā ļāva profesoram Eduardam Zariņam veiksmīgi un produktīvi pirmo reizi vēsturē izveidot kodolu augstākajai farmaceutiskajai izglītībai Latvijā.